

Over SOFAM, en wat wij voor jou als kunstenaar kunnen doen

Dankzij de auteurswet heb je als kunstenaar recht op een vergoeding als iemand een kopie van je werk maakt. Het is niet haalbaar om voor elke kopie die gemaakt wordt de kunstenaar individueel op te zoeken en te vergoeden. Daarom worden er, voor de ontelbare kopieën (met printers, computers, smartphones, kopieerapparaten...) vergoedingen afgesproken tussen bedrijven, bibliotheken, scholen en mediakanalen en beheersmaatschappijen zoals SOFAM.

Wij innen en verdelen zulke inkomsten aan auteurs en rechthebbenden. Daarom vragen wij aan onze leden om 1 keer per jaar hun publicaties aan te geven. We verdelen de gelden op basis van deze aangiftes. Geef je niet aan, dan krijg je geen geld: hou daarom je publicaties bij en geef ze tijdig aan.

We verzorgen ook licenties, op vraag, en geven juridische begeleiding. We verdedigen de belangen van kunstenaars op overheidsniveau, in de EU en internationaal. Naast deze kerntaken beheren we bij SOFAM een artistiek programma van beurzen, prijzen en partnerschappen, en ondersteunen we hiermee op modeste wijze de artistieke sector in België.

Wie kan lid worden?

Kunstenaars van het beeld met een basis in / sterke band met België kunnen aansluiten bij SOFAM:

- Schilders
- Beeldhouwers
- Fotografen
- Performancekunstenaars
- Videokunstenaars
- Cartoonisten
- Illustratoren
- Grafisch ontwerpers
- ... en andere visuele creatieven

Lidmaatschap hangt af van wat je maakt, niet je professionele of sociale status. Je betaalt één keer 123,95 euro om levenslang lid te worden. Dat bedrag is fiscaal aftrekbaar. SOFAM is gevestigd in het Europese Huis van de Auteurs (MEDAA) in Brussel, een knooppunt van kunstorganisaties met een co-working waar leden gratis gebruik van kunnen maken.

Voor meer info: info@sofam.be

Over auteursrechten, een eerste basis

Hieronder geven we een beknopte uitleg over enkele begrippen van het auteursrecht en de werking ervan in België. De tekst is zeker niet exhaustief, maar is bedoeld om inzicht te geven in de basis. In geval van geschillen worden auteursrechten best behandeld door gespecialiseerde advocaten. De tekst is ook niet bedoeld als een kunsttheoretische reflectie, wat een apart, parallel onderzoek zou vragen. Het is uiteraard de bedoeling dat je als kunstenaar de auteursrechten van anderen respecteert. Wil je je werk baseren op dat van iemand anders? Hou dan rekening met hun auteursrechten en vraag hen om toestemming; het kan een begin zijn van een boeiende uitwisseling.

Morele rechten en economische rechten

Er zijn twee aspecten van het auteursrecht: morele en economische rechten. Morele rechten hebben te maken met het recht om je werk te beschermen. Hierdoor beslissen kunstenaars zelf hoe, waar, wanneer, en door wie, hun werk wordt tentoongesteld. Morele rechten omvatten ook het ‘vaderschapsrecht’: dit geeft kunstenaars het recht op erkenning en om als auteur van het werk genoemd te worden. De kunstenaar is vrij om te beslissen of hun werk met hun naam, anoniem of onder een pseudoniem wordt aangeduid. Het zijn de kunstenaars die zelf een titel aan hun werk geven, en ze kunnen protesteren als de integriteit van hun werk beschadigd wordt of belemmerd.

Economische rechten, ook wel exploitatierechten genoemd, geven aan kunstenaars het recht om een vergoeding te vragen voor de exploitatie (= het gebruik) van hun werk. Als een museum bijvoorbeeld een muismat wilt maken met een afbeelding van het kunstwerk, heeft de kunstenaar het recht om hier wel of niet toestemming te geven en om er een vergoeding voor te vragen. Het museum dient vooraf schriftelijk toestemming vragen aan de kunstenaar; een licentie dient opgemaakt te worden (dat is een overeenkomst die de afspraak vastlegt) en de kunstenaar bepaalt of hij of zij al dan niet een vergoeding wenst te ontvangen. SOFAM adviseert haar leden om het specifieke gebruik van het kunstwerk, de duur en de geografische spreiding vast te leggen in zulke overeenkomsten: als alles helder op papier staat weet iedereen aan welke afspraken ze zich dienen te houden.

Leven + 70 jaar

Auteursrechten ontstaan zodra een kunstwerk is gemaakt en blijven tot zeventig jaar na de dood van de kunstenaar gelden. Het werk dient origineel te zijn (dit wordt vaak geïnterpreteerd als de persoonlijke toets van de kunstenaar) en het dient een idee te zijn waar de kunstenaar, via een creatief proces, vorm aan heeft gegeven. Ideeën alleen zijn niet beschermd. De wet stelt geen eisen aan kwaliteit. De formulering is niet verder gespecificeerd dan ‘werken van letterkunde en kunst’: zo blijft de wet open genoeg voor alsnog onbekende kunstvormen. Zodra het werk is gemaakt, worden de auteursrechten automatisch toegekend aan de maker. Er is geen registratie nodig, maar het kan interessant zijn om een bewijs van het tijdstip van de creatie vast te leggen, voor het geval dat er later problemen zouden

ontstaan. Je kunt je werk deponeren bij verschillende organisaties, waaronder SOFAM, tegen betaling. Online kan je je werk gratis deponeren, of een afbeelding laten voorzien van een datumstempel.

Coauteurs

Als je samen met een andere auteur werk maakt, en jullie creatieve inbreng is in het werk versmolten (bijvoorbeeld in een schilderij), beslissen jullie samen over wat er met jullie kunstwerken gebeurt, en hoe jullie rechten beheerd worden. Als jullie inbreng splitsbaar, of deelbaar is, beslissen jullie elk over jullie eigen deel (voorbeeld: een striptekenaar en een schrijver van strips).

Collectieve rechten: een groepsvergoeding voor ontelbare kopieën

Het zou een te grote taak zijn om elke auteur individueel te contacteren en te betalen voor elke kopie: daarom wordt er collectief onderhandeld met beheersmaatschappijen, die de collectieve rechten verdelen aan hun individuele leden. Als je kunstwerken in publicaties of in de media verschijnen, heb je recht op een deel van reprografie-, thuiskopie-, uitleen-, uitzend- en kabelrechten. De totale bedragen worden op overheidsniveau onderhandeld met fabrikanten van apparaten die kopiëren mogelijk maken en met bibliotheken en scholen. Voor medianetwerken wordt rechtstreeks onderhandeld. De bedragen gelden worden verdeeld over de verschillende artistieke disciplines — onderhandeld door de respectievelijke beheersmaatschappijen — en vervolgens onder hun individuele leden. Zelfs voor kunstenaars die niet wensen te werken met licenties, zijn collectieve rechten een goede reden om lid te worden van een beheersmaatschappij. Om deze gelden eerlijk te kunnen verdelen, vraagt SOFAM aan alle leden om te laten weten welke publicaties ze hebben gehad, in de vorm van een jaarlijkse aangifte.

Volgrecht

Wanneer een kunstwerk wordt doorverkocht op de professionele kunstmarkt, is de galerie of het veilinghuis verplicht de verkoop aan te geven en volgrecht te betalen via het unieke platform voor volgrecht, www.resaleright.be. Het volgrecht is verschuldigd op verkopen die na ten minste drie jaar na de eerste verkoop plaatsvinden, wanneer de prijs € 2000 of hoger is. Het tarief begint bij 4% van de doorverkoopprijs van verkochte werken tot een bedrag van € 50.000 en neemt geleidelijk af tot 0,25% voor werken die voor meer dan € 500.000 zijn verkocht. Het volgrecht mag niet hoger zijn dan € 12.500. Van dit recht kan geen afstand worden gedaan. Voor leden van SOFAM worden hun volgrechten automatisch geïnd en aan hen uitgekeerd. Het is ook mogelijk om het volgrecht rechtstreeks bij het platform op te eisen, maar dit brengt hogere administratieve kosten met zich mee. Geld dat na vijf jaar nog niet werd geclaimd, wordt collectief uitgekeerd aan kunstenaars uit dezelfde categorie.

Auteursrecht vs. copyright

Het auteursrecht op het Europese vasteland (een rechtssysteem gebaseerd op burgerlijk recht en

geschreven wetten) is anders dan het copyright systeem in de Angelsaksische wereld (een rechtssysteem gebaseerd op *common law*). De twee systemen verschillen. Zaken die van toepassing zijn in de VS, zoals *Fair Use*, zijn niet van toepassing op het Europese vasteland. Sommige aspecten overlappen wel, en in de VS werken kunstorganisaties hard aan wetswijzigingen om volgrecht ook daar mogelijk te maken, wat het internationale speelveld zou helpen nivelleren. In het Verenigd Koninkrijk bestaat het volgrecht wél en de beheersmaatschappijen daar werken samen met de beheersmaatschappijen in België, om het volgrecht uit te betalen aan Belgische kunstenaars.

Conclusie

Hoe jij als kunstenaar je auteursrechten uitoefent — met uitzondering van het volgrecht — is een persoonlijke beslissing. Jij hebt het recht om te beslissen om wel of niet betaling voor gebruiken van je werk te vragen. Als je een gehele of gedeeltelijke licentie wilt verlenen, via bijvoorbeeld Creative Commons, is dat ook jouw keuze. Het auteursrecht geeft jou het recht om te beslissen welke voorwaarden voor jou aanvaardbaar zijn. Als beeldend kunstenaar kan SOFAM je begeleiden in het maken van deze beslissingen.